

Programm „Kutsehariduse sisuline arendamine 2008-2013“

LILLEKASVATUS II

SIBULLILLED

TOALILLED

Koostaja: Merike Aomets

2013

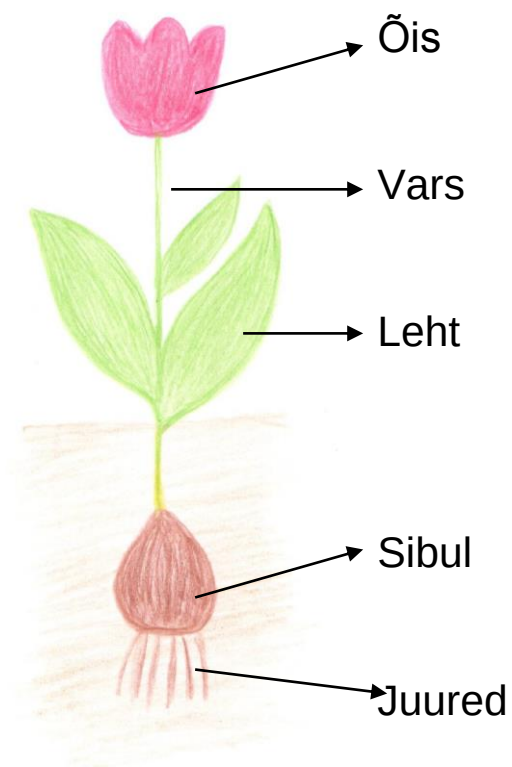
SISUKORD

Sisukord	2
Sibullilled	3
Tulp	8
Nartsiss	12
Lumikelluke	14
Märtsikelluke	17
Krookus	20
Sibullillede kasvatamine	23
Külmaõrnad sibullilled	32
Gladiool	32
Daalia	34
Gladioolide ja daaliate kasvatamine	38
Toataimed	44
Jõulukaktus	47
Toa-sõnajalg	50
Havisaba	52
Orhideed	55
Vahalill	59
Aafrika kannike	62
Kaktused	65
Toataimede kasvatamine	69
Kasutatud materjalid	78

SIBULLILLED

Sibullilled on ka püsililled.

Sibullilledel on maa sees sibul (pilt 1).

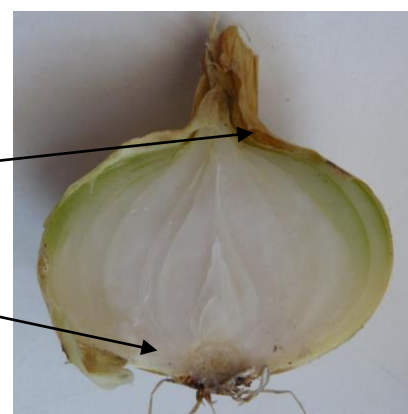
Pilt 1

Joonis 1

Sibulas on taime kasvamiseks vajalikud varuained.

Sibul on kaetud pealt kuivade sibula-soomustega.

Sibula sees on lihakad sibula-soomused (pilt 2).

Pilt 2

Sibullilled on tulp, nartsiss, lumikelluke ja märtsikelluke (pildid 3 – 6).

Tulp
lk 8

Pilt 3

Nartsiss
lk 12

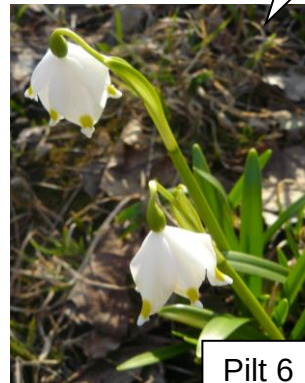

Pilt 4

Lumikelluke
lk 14

Pilt 5

Märtsikelluke
lk 17

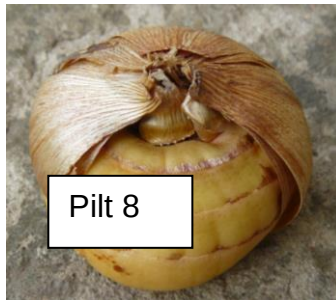
Pilt 6

Gladiool ja krookus kasvavad mugulsibulast (pildid 7 ja 8).

Gladiool lk 32

Krookus
lk 20

Pilt 8

Pilt 7

Kõigi lillede sibulaid nimetatakse lillesibulateks.

Enamik sibullilli õitsevad kevadel.

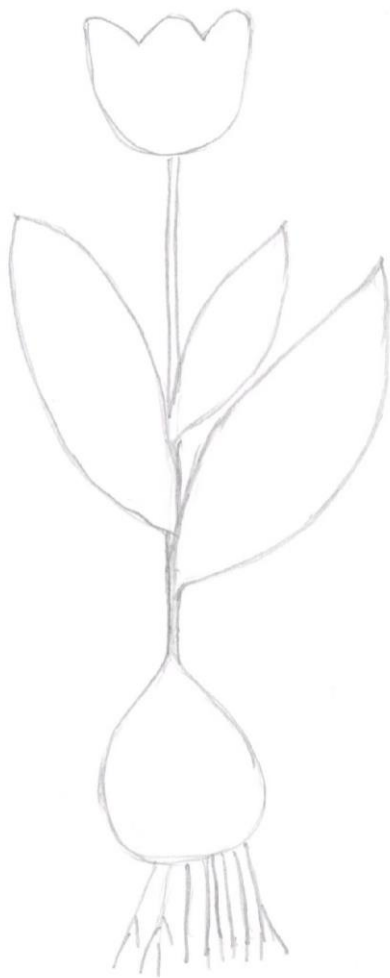
Kõigepealt õitsevad lumikelluksed, siis märtsikellukesed ja krookused. Seejärel õitsevad tulbid ja nartsissid.

Gladioolid õitsevad suve lõpus. Nad õitsevad augustis ja septembris.

Ülesanded

1. Värvvi tulbi pilt. Ühenda joonisel taime osad nimetusega.

Vaata joonis 2 lk

ÕIS

VARS

LEHT

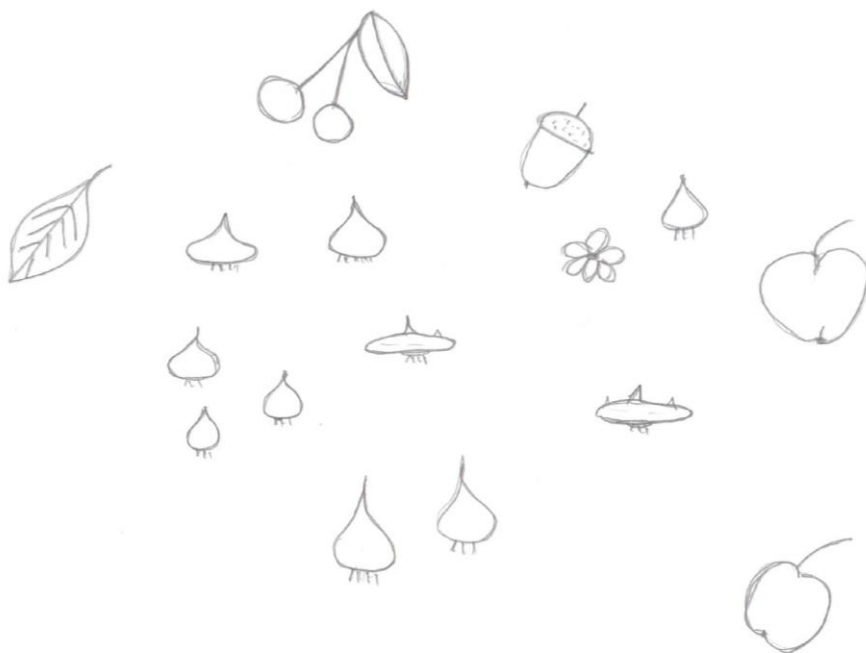
SIBUL

JUURED

Joonis 2

2. Värvilised sibulad.

Joonis 3

3. Millisel pildil on lillesibulad. Märki X.

TULP

Pilt 9

Tulbid on sibullilled.

Tulbid kasvavad looduslikult Kesk-Aasias.

Nad kasvavad steppides, poolkõrbetes ja mägedes.

Tulpidest on aretatud väga palju sorte.

Tulbisortide õied on erineva kujuga.

Tulbiõied on erinevates värvitoonides: punased, kollased, lillad, roosad ja kirjud (pildid 9 –15).

Lihtõieline
tulp

Pilt 10

Narmasõieline
tulp

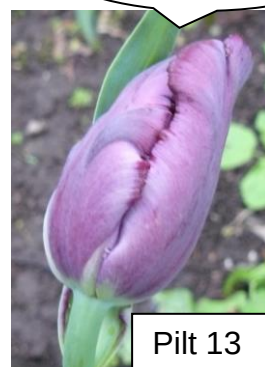
Pilt 11

Liiliaõieline
tulp

Pilt 12

Papagoitulp

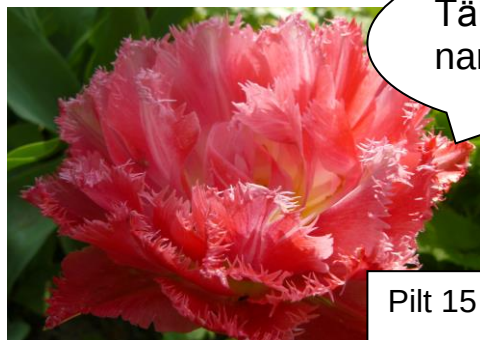
Pilt 13

Tädisõieline
tulp

Pilt 14

Tädisõieline
narmastulp

Pilt 15

Tulbid on ilusad vaasililled.

Tulbid õitsevad kogu kevade.

Varajased tulbid hakkavad õitsema aprillis, hilised tulbid õitsevad juunis.

Närtsinud tulpidel tuleb õied ära lõigata, siis kasvab tugev sibul.

Tulbid vajavad päikeselist kasvukohta.

Nad vajavad viljakat mulda.

Tulbid ei talu rasket savist ja märga mulda.

Ühest sibulast võib tulbitaimel kasvada kuni viis uut sibulat (pilt 16).

Sellises pesas jääb tulbisibulatel kitsaks.

Pilt 16

Ühe
tulbisibula
pesa

Tulbisibulad kaevatakse igal suvel mullast välja ja kuivatatakse.

Septembris istutatakse tulbisibulad jälle üksikult mulda.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Mis värvi õisi on tulpidel. Joonista.

--

3. Millisel pildil on tulp.

Märgi x.

--

--

--

4. Võrdle kevadel kahte erineva õiekujuga tulpi.

Tabel 1

	Tulp 1	Tulp 2
Mis kujuga on tulbi		

õied? Joonista		
Mis värvi on tulbi õied? Joonista		
Kui kõrged on taimed?		

5. Millised on joonisel tulbid? Värvi ainult tulbid.

Joonis 4

6. Millal õitsevad tulbid. Märki õige.

- ☐ Sügisel - septembris
- ☐ Kevadel – aprillist juunini
- ☐ Suvel – juulis ja augustis

NARTSISS

Oranž
kausikujuline
lisakroon

Pilt 17

Trompetnartsiss

Pilt 18

Nartsissid on sibullilled.

Nartsissid kasvavad looduslikult Euroopas ja Vahemere ümbruses.

Nartsissidel on lisakroon.

See võib olla mitmesuguse kujuga. Sageli on lisakroon trompeti- või kausikujuline (pildid 17 ja 18).

Nartsissid õitsevad kevadel aprillis, mais ja juunis.

Nad lõhnavad tugevalt.

Nartsissid vajavad päikeselist kasvukohta.

Nad vajavad head viljakat mulda.

Nartsissid võivad kasvada ühel kohal palju aastaid.

Neid istutatakse ümber iga 5-10 aasta järel.

Ülesanded

1. Millisel pildil on nartsiss. Märki X.

2. Võrdle kevadel nartsissi ja tulpi.

Tabel 2

	Nartsiss	Tulp
		
Õitsemise aeg		
Mis värvi on taimede õied? Joonista.		
Mis kujuga on taimede lehed? Joonista.		

LUMIKELLUKE

Lumikellukesed on madalad sibullilled (pildid 19 ja 20).

Pilt 19

Nad õitsevad märtsis ja aprillis.

Lumikellukesed kasvavad looduslikult Lõuna-Euroopas lehtpuumetsades.

Pilt 20

Lumikellukesed vajavad kasvamiseks parajalt niisket viljakat mulda.

Nad ei kasva hästi kuival mullal, kus on vähe toitaineid.

Lumikellukesed vajavad poolvarjulist kohta. Nad kasvavad hästi lehtpuude all.

Lumikellukesed võivad ühel kohal kasvada 3-5 aastat.

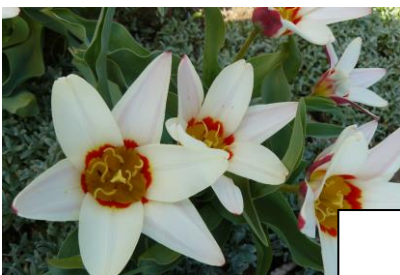
Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Millisel pildil on lumikelluke. Märki x.

☐☐☐

3. Milline lause on õige. Märki X.

☐

Lumikellukesed kasvavad kuival mullal

☐

Lumikellukesed kasvavad parajalt niiskel mullal.

4. Milline lause on vale. Märki X.

☐

Lumikellukesed vajavad päikeselist kohta.

☐

Lumikellukesed vajavad poolvarjulist kohta.

5. Võrdle aprillis lumikellukest ja tulpi.

Tabel 3

	Lumikelluke	Tulp
		
Millised on lilled vaatlemise ajal?		
Mis värvi õitega on lilled? Joonista.		
Kui kõrged on taimed?		
Millise kujuga on taimede lehed? Joonista.		

MÄRTSIKELLUKE

Märtsikellukesed on madalad sibullilled (pildid 21 ja 22).

Nad õitsevad kohe, kui lumi on sulanud.

Pilt 21

Märtsikellukesed kasvavad looduslikult Euroopas ja Vahemere ümbruses.

Pilt 22

Märtsikellukesed vajavad kasvamiseks päikeselist või poolvarjulist kohta.

Nad võivad kasvada lehtpuude ja -põõsaste all.

Märtsikellukesed vajavad niiskemat viljakat mulda.

Nad taluvad ka lühiajalisi üleujutusi.

Märtsikellukesed ei talu liiga happelist mulda.

Märtsikellukesed võivad ühel kohal kasvada 5-8 aastat.

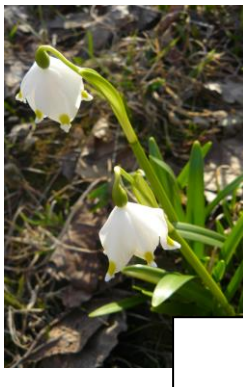
Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Millisel pildil on märtsikelluke. Märki X.

☐☐☐☐

3. Milline lause on õige. Märki X.

- ☐ Märtsikellukesed vajavad niisket ja viljakat mulda.
- ☐ Märtsikellukesed vajavad kuiva ja liivast mulda.

4. Milline lause on vale. Märki X.

- ☐ Märtsikellukesed vajavad päikeselist kohta.
- ☐ Märtsikellukesed vajavad varjulist kohta.
- ☐ Märtsikellukesed vajavad poolvarjulist kohta.

5. Võrdle aprillis märtsikellukest ja lumikellukest.

Tabel 4

	Märtsikelluke	Lumikelluke
		
Õitsemise aeg		
Mis kujuga on taimede õied? Joonista või kleebi õis.		
Kui kõrged on taimed?		

KROOKUS

Pilt 23

Pilt 24

Krookuse sibulat nimetatakse mugulsibulaks.

Krookused õitsevad aprillis.

Nende õied on kollased, sinised, lillad või kirjud (pildid 23 -24).

Krookuseid kasvatatakse peenras ja murus.

Krookused kasvavad looduses Vahemere ümbruses ja Euroopa mäestikes.

Krookused vajavad kasvamiseks päikeselist kasvukohta.

Krookused eelistavad kergemat viljakat mulda.

Nad ei talu rasket ja märga mulda. Seal võivad krookuse sibulad mädanema minna.

Krookused võivad ühel kohal kasvada 8-10 aastat.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Mis värvi õisi on
krookustel? Joonista.

2. Millisel pildil on krookus. Märki X

3. Millal õitsevad krookused. Märki X.

☐ Kevadel aprillis

☐ Suvel juulis

4. Millist mulda vajavad krookused. Märki X.

☐ Krookused vajavad rasket ja savist mulda.

☐ Krookused vajavad kergemat viljakat mulda.

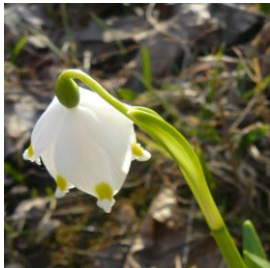
5. Millist kasvukohta vajavad krookused. Märki X.

☐ Krookused vajavad varjulist kasvukohta.

☐ Krookused vajavad päikeselist kasvukohta.

6. Võrdle kevadel krookust ja märtsikellukest.

Tabel 5

	Krookus	Märtsikelluke
		
Kui kõrged on taimed?		
Kumb lill on kõrgem. Märki X.		
Õite värvus. Millisel lillel on eri värvi õisi? Joonista.		

Sibullillede kasvatamine

Lillesibulate istutamine

Istutamise aeg

Lillesibulad istutatakse mulda sügisel.

Igal sibul-lille liigil on oma sobiv aeg, millal istutada.

Õigel ajal istutatad lillesibulatele areneb tugev juurestik.

Selline taim saab mullast palju toitaineid ja õitseb hästi.

Valel ajal istutataud lillesibulatele areneb nõrk juurestik.

Nõrga juurestikuga taim ei õitse hästi.

Ka võib selline taim talvel külma tõttu hävida.

Nartsissi-sibulad istutatakse mulda augusti algul

Lumikellukese-, märtsikellukese- ja krookuse-sibulad istutatakse mulda ka augustis

Tulbisibulad istutatakse mulda septembris

Maa ettevalmistamine

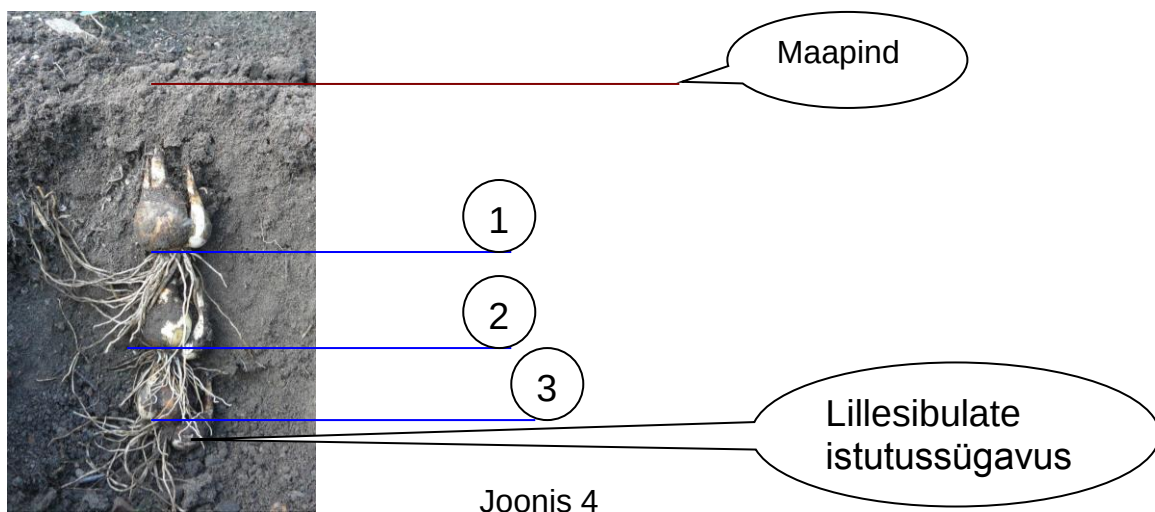
Enne lillesibulate istutamist haritakse maa korralikult.

Tuleta meelde ja vaata: Lillekasvatus I lk 55.

1. Peenar kaevatakse ja korjatakse välja umbrohud.
2. Peenrale lisatakse komposti, see kaevatakse mulda.
3. Peenar tasandatakse.
4. Võib hakata sibulaid istutama.

Lillesibulad istutatakse kolme sibula sügavusele (joonis 4).

Kergemal mullal võib sibulad istutada ka sügavamale.

Istutamisel jäetakse sibulate vaheks 5-10 cm.

Lillesibulate istutamine (pildid 25 – 27).

1. Kaevatakse paraja sügavusega auk

2. Lillesibulad pannakse auku

3. Auk aetakse kinni ja tähistatakse sibula koht

Kasvuaegne hooldamine

Kuival kevadel võib tulbi- ja nartsissitaimi kasta, siis kasvavad ilusad ja tugevad õied.

Suvel võib lillesibulaid väetada kompostiga.

Seda tehakse pärast taimede õitsemist ja pealsete kuivamist.

Selleks laotatakse peenrale kompostmulda (pilt 28).

Komposti laotamine sibulillepeenrale suvel

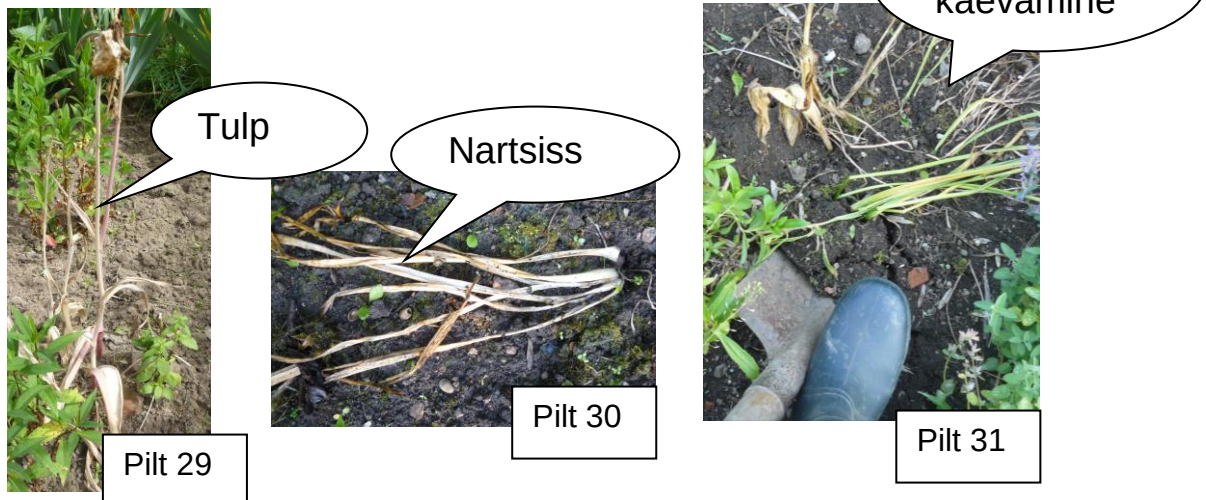
Sibul-lilled võivad ühel kohal kasvada mitu aastat.

Üles kaevatakse lillesesibulad kui sibulapesad on läinud liiga tihedaks.

Nartsissid, lumikellukesed, krookused ja märtsikellukesed võivad ühel kohal kasvada 5 - 10 aastat.

Tulbisibulad aga kaevatakse mullast välja igal suvel.

Lillesibulad kaevatakse mullast välja, kui pealsed on läinud kollaseks (pildid 29- 31).

Tavaliselt muutuvad sibul-lillede pealsed kollaseks pärast nende õitsemist.

Lumikellukeste, krookuste ja märtsikellukeste sibulad kaevatakse välja mai esimeses pooles.

Tulbisibulad kaevatakse välja juuni lõpus või juuli alguses.

Nartsissid kaevatakse välja juulis.

Lumikellukeste, krookuste, märtsikellukeste ja nartsisside sibulad võib kohe uude kohta istutada.

Kui lillesibulaid kohe ei istutata, tuleb nad kuivatada.

Kuivatatud sibulaid hoitakse soojas ja õhurikkas ruumis (pilt 32).

Lillesibulad
kuivamas

Pilt 32

Tulbisibulaid ei istutata kohe pärast välja kaevamist uude kohta. Neid on vaja hoida soojas ruumis kuni istutamiseni.

Lillesibulad istutatakse sügisel uuesti mulda (vaata: istutamise aeg lk 23).

Ajatamine

Tulbid ja nartsisid õitsevad looduses kevadel. Selleks, et saada ka talvel õisi, neid **ajatatakse**.

Ajatamine on taime kasvatamise viis, kus taim hakkab kasvama ja õitsema varem kui tavaliselt.

Tulpe ja nartsisse saab ajatada kogu talve. Tavaliselt ajatatakse neid naistepäevaks.

Kuidas ajatatakse?

1. Lillesibulad istutatakse pottidesse septembris või oktoobris.
2. Ajatamisel hoitakse potti istutatud lillesibulaid kogu sügise jahedas hoiuruumis, kus on sooja kuni $+9^{\circ}\text{C}$.
3. Talvel tuuakse pottidega lillesibulad valgesse ruumi, kus on sooja $+15^{\circ}\text{C}$.
4. Sooja käes hakkavad lillesibulad kasvama ja ilmuvad õied.
5. Kolme kuni nelja nädala pärast hakkavad nad õitsema (pilt 33).

Ajatada saab ka krookusi, lumikellukesi ja märtsikelukesi.

Ajatatud nartsiss

Pilt 33

Ülesanded

1. Mis töid tehakse enne lillesibulate istutamist. Märki õige.

Kaevamine

☐

Pikeerimine

☐

Komposti
panemine

☐

Rehitsemine

☐

2. Mis töid tehakse lillesibulate väljakaevamisel ja suvisel hoidmisel. Märki õige.

Sibulate
kaevamine

☐

Sibulate kastmine

☐

Sibulate
kuivatamine

☐

3. Milline on lillesibulate istutussügavus. Märki õige.

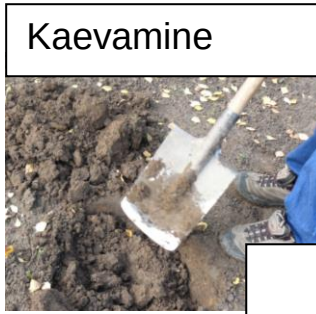
☐☐☐

4. Järjesta tööd lillesibulate istutamisel.

Sibulate istutamine

Kaevamine

Augu kinniaajamine
ja tähistamine

5. Millal kaevatakse välja tulbisibulad. Märki X.

☐ Kui tulbid õitsevad.

☐ Kui pealsed on kollased.

6. Millal kaevatakse välja nartsissisibulad. Märki X.

☐ Kui nartsissid õitsevad.

☐ Kui pealsed on maha
vajunud ja kollased.

☐ Kui pealsed on kadunud.

7. Millal pannakse mulda nartsissibulad. Märki X.

- ☐ Septembris
- ☐ Augusti alguses
- ☐ Aprillis

8. Millal pannakse mulda tulbisibulad. Märki X.

- ☐ Augustis
- ☐ Maikuus
- ☐ Septembris

9. Loe laused. Märki õiged.

- ☐ Tulbid on mullas mitu aastat
- ☐ Nartsissid on mullas mitu aastat.
- ☐ Nartsissid kaevatakse üles igal suvel.
- ☐ Tulbid kaevatakse üles igal suvel.

10. Mis on õiged. Märki X.

- ☐ Ajatamisel saadakse õisi tavalisel ajal.
- ☐ Ajatamisel saadakse õisi varem, tavaliselt talvel.
- ☐ Õues kasvatades saadakse õisi hiljem, tavaliselt kevadel.
- ☐ Ajatamisel saadakse ka talvel ilusaid õisi.

Külmaõrnad sibullilled

GLADIOOL

Pilt 34

Gladiooni õied on pika varre küljes.
Nad õitsevad augustis ja septembris.

Gladioonid
peenral

Pilt 35

Gladioonid kasvavad looduslikult Aafrika kuivadel mäenõlvadel.

Gladioonide õied on väga erineva kuju ja suurusega.

Nende õied on väga paljudes värvitoonides (pildid 34 - 36).

Gladioonitaimed on eri kõrgusega.

Nende pikkus võib olla 60 cm kuni 1,5 m.

Kaunite õitega gladioonide varred on ilusad vaasis.

Gladioonid vajavad päikeselist ja tuulevarjulist kohta.

Gladioonid vajavad kasvamiseks viljakat ja kerget mulda.

Raskel ja märjal mullal kasvades taimed haigestuvad ja hävivad.

Pilt 36

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

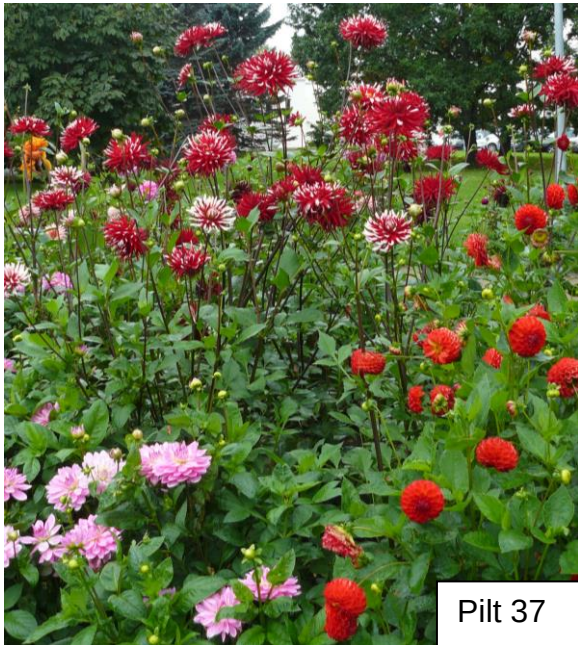
2. Mis värvi õisi on gladioolidel? Joonista.

3. Millisel pildil on gladiool. Märki x.

☐☐☐☐

DAALIA

Pilt 37

Pilt 38

Daaliate õied on väga eri kuju ja suurusega.

Nende õied on paljudes värvitoonides (pildid 37 -41).

Daaliaid õitsevad augustist esimese öökülmani.

Daaliad on vaasililled.

Pilt 39

Pilt 40

Daaliad kasvavad looduslikult Mehhikos.

Daaliad vajavad päikeselist ja tuulevarjulist kohta.

Nad vajavad kasvamiseks kerget ja viljakat mulda.

Daaliad ei talu liigniisket ja rasket mulda.

Daalia ei ole sibullill.

Sibullilledel on mullas sibul. Daaliatel on mullas juurmugulad (pilt 42).

Juurmugulates on varuained.

Daaliaid kasvatatakse nagu gladioole.

Seepärast rühmitavad aednikud daalia sibullillede hulka.

Juuremugulad
on juure
paksenenud
osad

Pilt 42

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Mis värvi õisi on daaliatel? Joonista.

3. Millisel pildil on daalia? Märki X.

4. Võrdle sügisel daaliat ja gladioli. Täida tabel.

Tabel 6

	Daalia	Gladiol
		
Millal taimed õitsevad?		
Missugune on taime kuju? Joonista		
Millist kasvukohta taimed vajavad?		
Milist mulda taimed vajavad?		
Kas taimed on külmaõrnad. Märgi X.		

Gladioolide ja daaliate kasvatamine

Gladioolisibulad ja daalia juuremugulad **pannakse maha kevadel**.

Gladioolid ja daaliad istutatakse korralikult haritud maale (vaata [Lillekasvatus I lk Xx.](#))

Gladiooli mugulsibulad istutatakse mulda mai algul, kui muld on piisavalt soe.

Nad istutatakse 10 cm sügavusele.

Suuremad sibulad istutatakse veelgi sügavamale.

Väiksemad aga kõrgemale.

Daaliate juurmugulad istutatakse mulda mai keskel.

Selleks:

1. Kaevatakse peenrasse labidaga auk (pilt 43).

2. Daalia juuremugulad istutatakse 5 cm sügavusele mulda.
3. Auk aetakse kinni.

Suvel tuleb daaliapeenart rohida.

Kui muld on kuiv, kastetakse taimi.

Sügisel

1. Lille maapealsed osad lõigatakse maha (pilt 44).

Daaliavarte
lõikamine

Pilt 44

2. Mugulsibulad ja juurmugulad kaevatakse mullast välja (pilt 45).

Daalia juurmugulate
väljakaevamine

Pilt 45

3. Mugulsibulad ja juurmugulad puhastatakse ja kuivatatakse (pilt 46).

4. Talvel hoitakse neid kuivas hoiuruumis (pilt 47).

Hoiuruumis peab olema jahe, sooja +5 kuni +10 kraadi.

Daalia
juuremugulad
kuivamas

Pilt 46

Juuremugulad
keldris kastis

Pilt 47

Kevadel pannakse daalia juuremugulad ja galdioolid jälle mulda.

Ülesanded

1. Loe laused. Märki õiged.

- ☐ Gladioolid on külmakindlad lilled.
- ☐ Gladiooli mugulsibulad pannakse mulda kevadel.
- ☐ Daalia juuremugulad võetakse üles kevadel.
- ☐ Daaliad on külmaõrnad lilled.

2. Milliseid töid on vaja teha daaliate mullast väljakaevamisel.
Järjesta .

Juuremugulad
kuivamas

Daalia
juuremugulate
väljakaevamine

Juuremugulad talvel
keldris

Daaliavarte
lõikamine

Ülesandeid kordamiseks

1. Ühenda paarid.

2. Kuula kirjeldust ja vaata pilti. Mis lillest on juttu?

1. Ta on sibul-lill. Ta õitseb kevadel. Ta õied on kollased ja valged. Ta õie keskel on lisakroon. Seda kutsutakse trompetiks. Trompet on kollane, oranž või valge. See lill lõhnab tugevalt.

2. Ta on sibul-lill. Õitseb kevadel. Ta õis on nagu kroon. Ta õied on punased, kollased, valged, roosad või kirjud. Ta ei lõhna eriti. Ta õied on pika varre otsas. Lehed on laiad.

3. Ta on sibul-lill. Ta õitseb esimesena, kui lumi ära sulab. Tal on valged õied. Ta on madal taim.

4. Ta on sibul-lill. Ta õitseb aprillis. Ta on madal taim. Ta õied on valged. Ta õielehtedel on kollased või rohelised täpid.

5. Ta on madal sibul-lill. Ta õied on maapinnal. Ta õied on suured valged, kollased või lillakad. Ta õitseb kevadel aprillis.

6. Ta õitseb sügisel. Ta õied asuvad pika varre küljes. Ta on sibul-lill. Ta õied on väga erinevates värvitoonides. Ta mugulsibulad pannakse kevadel mulda ja sügisel kaevatakse mullast välja.

7. Ta õied on suured, nagu pojengil või aedastril.
Tal on juurmugulad. Juurmugulad pannakse kevadel mulda ja
sügisel kevatakse mullast välja. Talvel hoitakse juurmugulad
Ta ei lõhna. Ta on külmaõrn. Ta õitseb sügisel esimese
öökülmani.

1

2

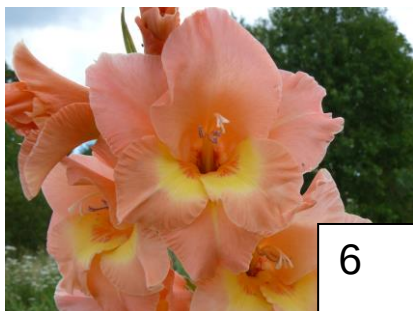
3

4

5

6

7

TOATAIMED

Toataimi kasvatatakse toas pottides.

Neid kasvatatakse ilusate lehtede (pilt 48) või ilusate õite pärast (pilt 49).

Pilt 48

Ilusate
lehtedega
toataim

Pilt 49

Õitsev
kaktus

Toataimed ei kasva astaringselt meie kliimas
õues.

Nad kasvavad looduses maades, kus on aastaringselt soe.

Toataimed vajavad kasvuks valgust.

Nad asetatakse tavaliselt aknalauale või akna lähedale.

Toataimed vajavad kasvamiseks tavalist toasoojust.

Mõned toalilled eelistavad talvel kasvada jahedas ruumis.

Sellised taimed on näiteks kaktused.

Jahedas toas on sooja 10 – 15 °C

Talvel ei panda toalilli aknaklaasile liiga lähedale.

Aknaklaasi lähedal võivad pakasega toataimede lehed
külmuda.

Toataimi on väga palju liike.

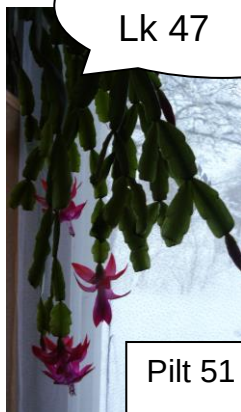
Tuntumad toalilled on toa-sõnajalad, jõulukaktused, havisabad, kaktused, orhideed, vahalilled ja aafrika kannikesed (pildid 50 - 56).

Toa-sõnajalg
lk 50

Pilt 50

Jõulukaktus
Lk 47

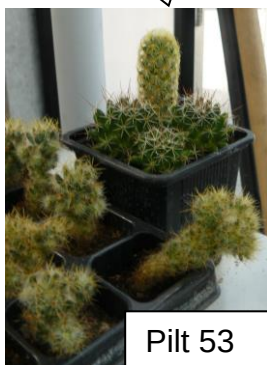
Pilt 51

Havisaba
lk 52

Pilt 52

Kaktused
lk 65

Pilt 53

Orhidee
lk 55

Pilt 54

Vahalill
lk 59

Pilt 55

Aafrika
kannike
lk 62

Pilt 56

Ülesanded

1. Millisel pildil on toataimed. Märki X.

☐☐☐☐☐

2. Värvi ainult toataimede pildid.

Joonis 5

JÕULUKAKTUS

Pilt 57

Õitsev jõulukaktus

Pilt 58

Jõulukaktus on lüliliste lehtedega toataim.

Ta õied on roosad, valged või punased (pilt 57 ja 59).

Jõulukaktus õitseb talvel, sageli jõulude ajal (pilt 58).

Selle järgi on taim saanud oma nime.

Jõulukaktus kasvab looduslikult Brasiilia vihmametsades puude tüvedel.

Jõulukaktus vajab toas kasvamiseks valget või poolvarjulist kohta.

Jõulukaktuse lillepott ei tohi olla otsese päikese käes.

Taim vajab kasvamiseks tavalist toasoojust.

Valgete õitega jõulukaktus

Pilt 59

Pärast õitsemist jõulukaktus puhkab, siis kastetakse teda ainult 1-2 korda kuus.

Kevadest suve lõpuni kastetakse jõulukaktust nädalas korra.

Korra kuus on vaja ka jõulukaktusi väetada.

Alates septembrist kastetakse jõulukaktusi jälle 1-2 korda kuus.

Detsembris ilmuvad jõulukaktusele õienupud.

Siis kastetakse teda jälle tihedamalt - kord nädalas.

Õitsemise ajal väetatakse jõulukaktust korra kuus. Väetatakse kuni õitsemise lõpuni.

Taime liigutamisel langevad lülid, õienupud või õied maha.

Jõulukaktusi istutatakse ümber kahe või kolme aasta järel.

Seda tehakse märtsikuus.

Jõulukaktusele sobiv muld on liivaga segatud turbamuld.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

2. Mis värvi võivad olla jõulukaktuse õied.

Joonista.

3. Millisel pildil on jõulukaktus. Märki X.

4. Loe laused. Märki õige lause.

- ☐ Jõulukaktus õitseb suvel.
- ☐ Jõulukaktus õitseb tavaliselt talvel.
- ☐ Jõulukaktus on sibullill.

TOASÕNAJALG ehk nefroleep

Nefroleep on sõnajala moodi toalill.

Ta lehed on pikad ja rippuvad (pilt 60).

Ta ei õitse.

Toasõnajalg kasvab looduslikult troopilises Ameerikas.

Nefroleep vajab toas valget või poolvarjulist kohta.

Taim ei talu eredat päikesevalgust.

Toasõnajalg vajab kasvamiseks tavalist toasoojust.

Talvel peab toas olema soojust rohkem kui + 12°C. Külmemas ruumis taim hävib.

Sõnajala muld ei tohi kunagi läbi kuivada. Kuivas mullas taim hävib. Liigniiskes mullas lähevad sõnajala juured mädanema.

Suvisel ajal väetatakse sõnajalga nõrga väetislahusega 1 kord kuus.

Sõnajalale sobiv muld segatakse aiamullast, turbamullast, kompostmullast ja liivast.

Sõnajalg tuleb ümber istutada kevadeti kahe või kolme aasta järel.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud taim on

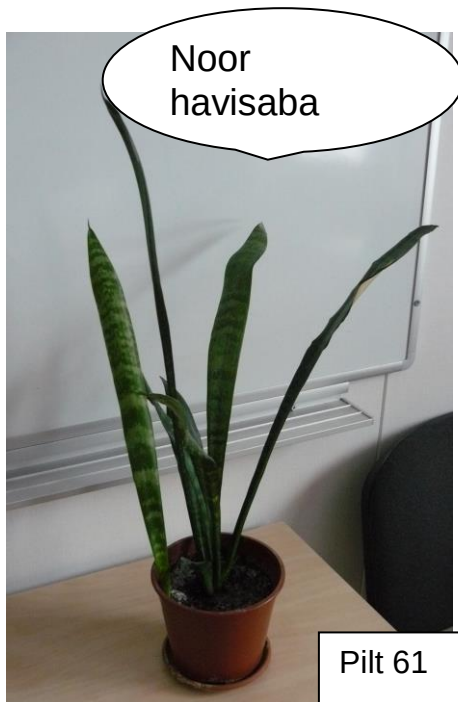
2. Millisel pildil on toasõnajalg. Märki X.

3. Loe laused. Märki õige lause.

- ☐ Toasõnajalal on ilusad ja suured õied.
- ☐ Toasõnajalg ei õitse.
- ☐ Sõnajalg tuleb asetada toas poolvarjulisele kohale.
- ☐ Sõnajalg tuleb asetada toas päikeselisele kohale.

HAVISABA

Havisaba on toalill.

Ta on pikkade triibuliste lehtedega (pilt 61).

Havisaba õitseb ka (pilt 62).

Havisaba kasvab looduslikult Aafrika savannides.

Havisaba ei ole nõudlik valguse suhtes ja kasvab toas igal pool. Ta talub nii varju kui ka päikesepaistelist kohta.

Havisaba vajab kasvamiseks tavalist toasoojust. Toas ei tohi olla jahedam kui +15°C.

Havisaba tuleb kasta mõõdukalt.

Teda kastetakse kord kahe nädala järel.

Havisaba väetatakse harva, kord kahe kuu jooksul.

Havisaba istutatakse ümber, kui taimel on potis kitsaks jäänud.

Sobiv muld havisabale segatakse heast aiamullast ja liivast.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Millisel pildil on havisaba. Märki X.

3. Võrdle havisaba ja toasõnajalga

Tabel 7

	Havisaba	Toasõnajalg
		
Milline on taime lehtede kuju? Joonista.		
Millist kasvukohta taimed toas vajavad?		
Milline on taimele sobiv toasoojus?		
Kas taim õitseb? Kui jah, märgi x.		

ORHIDEED

Orhidee on ilus toataim. Ta õitseb kaua.

Orhideede õied on roosad, punased, lillad, kollased, valged ja sageli kirjud (pilt 63).

Toas kasvatatakse erinevaid liike orhideesid.

Orhideed kasvavad looduses troopilises Kagu-Aasias.

Seal on kogu aeg soe ja sajab sageli vihma.

Nad kasvavad seal puude tüvedel.

Orhideedel on lihakad juured. Nendega kinnitub taim puutüvedele (pilt 64).

Orhideede
lihakad
juured
näidisena
vaasis

Orhideed vajavad toas valget kasvukohta. Neid ei tohi panna ereda päikesevalguse kätte.

Orhideed vajavad kasvuks sooja ruumi. Toas ei tohi olla jahedam kui 20°C.

Orhideesid kastetakse kord nädalas toasooja veega.

Orhideesid vätatakse kord kuus orhideeväetisega.

Orhideesid istutatakse ümber iga paari aasta tagant.

Orhideemuld segatakse männikoore tükkidest, puusöe tükkidestturbasamblast ja freesturbast.

Mulda võib osta ka poest.

.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Mis värvi võivad olla orhideede õied?.

Joonista.

3. Millisel pildil on orhidee. Märki X.

4. Võrdle havisaba ja orhideed.

Tabel 8

	Havisaba	Orhidee
		
Milline on taime lehtede kuju. Joonista		
Millist kasvukohta taimed toas vajavad?		
Kui tihti taimi kastetakse?		
Milised on taime õied? Joonista.		

VAHALILL

Vahalill on paksude lehtedega toalill.

Tal on pikad ja peened varred.

Varred on kas ronivad või rippuvad (pilt 65).

Vahalille õied on roosad ja need on kunstlille moodi (pilt 66).

Vahalilled kasvavad looduslikult Hiinas, Indias ja Austraalias.

Vahalill eelisab kasvada valges kohas, varjulises kohas ta kasvab, kuid ei õitse.

Vahalill vajab kasvamiseks tavalist toasoojust.

Kui õitsemise ajal taime liigutada, siis varisevad õienupud.

Vahalilli kastetakse suvel üks kord nädalas, talvel iga kahe nädala järel.

Vahalilli väetatakse suvel kaks korda kuus, talvel aga üks kord kuus.

Vahalill vajab viljakat mulda, mis segatakse liivaga.

Vahalilled istutatakse ümber iga 2-3 aasta järel kevadel.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

2. Millisel pildil on vahalill. Märki X.

3. Võrdle vahalille ja toasõnajalga

Tabel 9

	Vahalill	Toasõnajalg
		
Milline on taimelehtede kuju? Joonista		
Kumb lill õitseb? Märgi X.		
Kumb lill ei õitse? Märgi X.		
Millist kasvukohta taimed toas vajavad?		
Kui sooja ruumi taimed vajavad?		

AAFRIKA KANNIKE ehk varjukannike, säntpoolia

Pilt 67

Aafrika kannike on toalill. Tal on paksud karvased lehed. Ta on madal taim (pilt 67).

Varjukannikese õied on roosad, punased, valged, sinised, lillad või kirjud.

Looduslikult kasvab taim Ida-Aafrika mäestikes.

Seal kasvab ta varjulistes metsades.

Ka toalillena kasvab varjukannike hästi poolvarjulises kohas.

Neile sobivad kohad toas on ida- ja läänepoolse akna lähedal.

Ereda päikesevalguse mõjul muutuvad lille lehed kollaseks ja ta enam ei õitse.

Aafrika kannikesi kastetakse üks kord nädalas.

Kastetakse nii, et vesi valatakse potialusele (pilt 68).

Vesi imbub mulda. Muld muutub niiskeks.

15-20 minuti pärast valatakse ülejäänud vesi ära.

Pilt 68

Ülekastmisel lähevad taime juured mädanema.

Aafrika kannikesi väetatakse üks kord kuus.

Kannikesi istutatakse ümber igal kevadel.

Ta kasvab igasugusel kergel mullal.

Vanad aafrika kannikese taimed õitsevad vähe.

Taimi on vaja uuendada iga 2-3 aasta järel.

Uuendamiseks võetakse leht, mis istutatakse potti.

Isutamisel vajutatakse leht pikerpulgaga kõvasti kinni (pilt 69).

Seda nimetatakse pikeerimiseks.

Potile, milles on pikeeritud leht, pannakse kilekott peale (pilt 70).

Ühe kuuga kasvavad lehele juured alla. Seejärel hakkavad kasvama noored lehed.

Nii saadakse uus taim.

Pilt 69

Pilt 70

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

.....

2. Mis värvi võivad olla varjukannikese õied. Joonista.

3. Millisel pildil on aafrika kannike. Märki X.

4. Kuidas saab uuendada aafrika kannikesi? Märki õige lause.

- ☐ Istutatakse taim teise potti.
- ☐ Pannakse kannikese leht mulda juurduma.

KAKTUSED

Kaktused on toataimed.

Kaktustel on astlad (pilt 71).

Astlad on teravad.

Kera kujuga kaktus

Kaktused on kera või samba kujuga (pilt 71).

Kaktuste õied on väga ilusad ja värvilised (pilt 72).

Kaktused on väga aeglase kasvuga taimed.

Looduslikult kasvavad kaktused Ameerika soojades ja kuivades maades päikeselisel kohal.

Kaktused vajavad toas kasvamiseks väga valget kohta.

Kevadtalvel on vajavad kaktusi ereda päikese eest kaitsta.

Nad ei talu sel ajal väga eredat päikest.

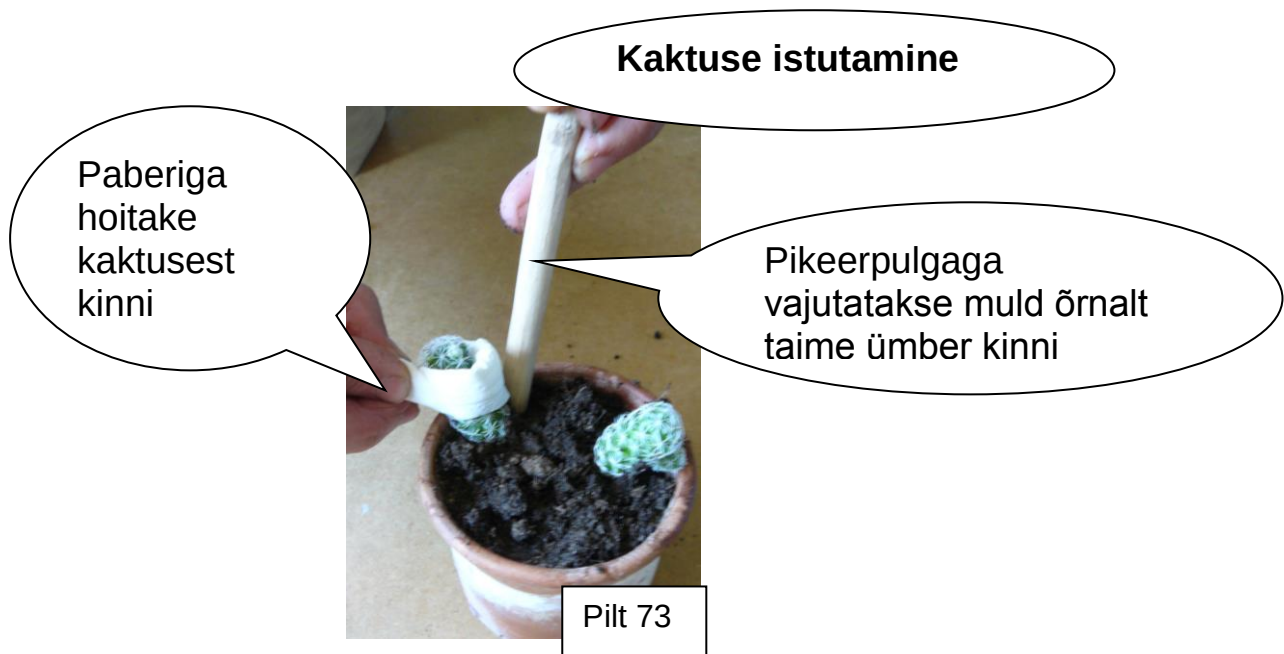
Kaktusi kastetakse suvel üks kord nädalas.

Talvel hoitakse neid jahedas ruumis, kus on sooja +10 - 12 °C.

Sel ajal ei kasteta neid üldse.

Kaktuseid istutatakse ümber iga kahe aasta järel.

Istutamisel on vaja näpitsaid, kindaid või paberiribasid, pikeerimispulka, et astlad ei vigastaks käsi (vaata pilt 73).

Taime võib istutamise ajal kinni hoida ka näpitsatega.

Kindad kaitsevad käsi astlate torgete eest.

Ümberistutatud taime kastetakse alles 2 või 3 päeva enne kastmist peavad istutamisel viga saanud juured ära kuivama.

Kaktus kasvab õhurikkas mullas.

Kaktusemuld segatakse lehemullast, kruusast ja turbast.

Kaktuseid väetatakse harva, ainult paar korda suve jooksul.

Vätamisel kasutatakse kaktuseväetist.

Väetatakse taimi, mis ei ole kevadel ümber istutatud.

Ülesanded

1. Pildil kujutatud lill on

2. Millisel pildil on kaktus? Märki X.

☐☐☐☐☐☐

3. Võrdle ühte kaktust ja aafrika kannikest.

Tabel 10

	Kaktus	Aafrika kannike
Milline on taime kuju Joonista.		
Millised on taime õied. Joonista		
Kummal taimel on astlad. Märki X		
Millisele kohale paigutatakse toas taimed?		
Kuidas kastetakse taimi?		

TOATAIMEDE KASVATAMINE

Et toataimed hästi kasvaksid, on need vaja hooldada.

Taimede hooldamisel neid kastetakse, puhastatakse, väetatakse ja istutatakse ümber.

1. Kastmine

Toas kasvavaid taimi on vaja kasta.

Kastmisvajadust saab kontrolida näpuga mulda katsudes.

Kui näpp saab potis niiskeks, pole vaja kasta.

Kui muld on kuiv, on kohe vaja kasta.

Suvel vajavad lilled rohkem kastetmist. Talvel vähe.

Ka soojas ruumis vajavad lilled rohkem vett kui jahedas ruumis.

Kui taimi kasta liiga palju, lähevad juured mädanema.

Kui taimi kasta liiga vähe, kuivab taim ära.

Taimi soovitatakse kasta pehme veega. Selleks on vihmavesi või lumevesi.

Lilli kastetakse toas seisnud toasooja veega.

Kraaniveega pole hea taimi kasta, sest kraanivesi sisaldab lubja soolasid.

Kraaniveega kastes ilub mõne kuu möödudes mullapinnale valge kiht. Selline muld on sooldunud.

Sooldunud mullas ei kasva taimed hästi. Selline taim tuleb ümber istutada sobivasse mulda.

Tavaliselt valatakse kastemisel vett poti pealt (pilt 74).

Kastmine

Alusele kogunenud vesi valatakse ära.

Pilt 74

Toataimedel on vaja jälgida lehti.

Taimelehed muutuvad kollaseks mitmel põhjusel.

1. Taim on lahjas mullas → **taim tuleb kohe ümber istutada.**
2. Taimi on üle kastetud ja taime juured võivad mädaneda → **taim tuleb kohe ümber istutada.**

3. Taim on kuivas mullas → **taim tuleb panna vee sisse potiga** (pilt 75).

Kuiva mullaga
taim üleni vees

Pilt 75

Vees tulevad
mulla pinnale
mullid

Pilt 76

Taim peab jääma vette seniks, kuni mulla pinnalt ei tule enam mulle (pilt 76).

Üleliigne vesi
lastakse välja
tilkuda

Pilt 77

Taimed jäetakse
alusele nõrguma

Pilt 78

Kui mullapall on vett täis, tõstetakse taimepott veest välja (pilt 77).

Taimed jäetakse nõrguma (pilt 78).

Mõne aja pärast asetatakse lill oma kohale tagasi.

2. Väetamine

Suvelilli ja püsililli väetati kompostiga või lilleväetistega.

Siis kasvavad nad hästi ja õitsevad rikkalikult.

(Vaata väetamine - Lillekasvatus I lk 59 joonis 15).

Toataimi on ka vaja väetada, siis kasvavad nad hästi.

Igat toalille tuleb väetada isemoodi.

Värskelt ümberistutatud taimi ei väetata. Värskes mullas on piisavalt toitaineid.

Suvel väetatakse toataimi korrapäraselt – üks kord nädalas või iga kahe nädala järel.

Talvel väetatakse toataimi harva – kord kuus või veelgi harvem.

3. Puhastamine

Toataimede lehed, varred ja õied peavad olema terved ja puhtad.

Toataimi tuleb tolmust puhastada.

Suurtelt lehtededelt pühitakse tolmu ära niiske lapiga (pilt 79).

Lapiga
taimelehtede
puhasatamine

Pilt 79

Pintsliga kaktuse
puhastamine

Pilt 80

Kaktusi saab puhastada niiske pintsliga (pilt 80).

Pintsliga puhastades ei vigasta kaktuste teravad astlad käsi.

Väikeste lehtedega taimi pestakse nõrga duši all.

Potialuseid pestakse lapiga vähemalt üks kord nädalas.

Kuivanud õied korjatakse lilledelt ära (pilt 81), siis on lilled ilusad.

Närtsinud õitega
aafrika kannike

Pilt 81

4. Ümberistutamine

Toataimi istutatakse ümber mitmetel põhjustel. Tavaliselt istutatakse, kui pott lillejuurtele on kitsaks jäänud.

Kitsas on siis, kui terve pott on lillejuuri täis.

Ümber istutatakse ka kui muld on liiga lahja või liiga märg (vaata lk 70).

Istutamise ajal jagatakse liiga suureks kasvanud taimed osadeks. Nii saab mitu uut lilletaime.

Toataimi istutatakse ümber kevadel.

Sageli kasvavad toataimed mitu aastat samas potis.

Ümberistutamiseks valitakse toataimedele pisut suurem lillepott.

Lillepott peab olema taime juurtele paras.

Suures potis ei õitse lilled rikkalikult.

Ümberistutamisel vahetatakse lillemuld.

Toataimed vajavad viljakat mulda, mis peab olema kobe.

Igale taimele tuleb segada talle sobiv muld.

Enamike toataimede muld segatakse turbamullast, lehemullast, kompostmullast, liivast või kruusast ja aiamullast

Istutamine

1. Valitakse sobiv pott

2. Sobiv pott koos alusega

3. Poti põhja augu ette pannakse kivikesi või potikilde. Siis ei valgu kasrmisvesi kohe välja.

4. Potti pannakse natuke mulda

5. Taim pannakse potti. Ühe käega pannakse mulda, teise käega hoitakse taime kinni.

Ülesanded

1. Milliseid töid tehakse. Ühenda töö nimega.

Kuiva taime vee sisse panemine

Taimelehtede pesemine

taime veest välja võtmine

Kastmine

2.Võrdle toataime ja mõnda püsilille.

Tabel 25

	Toataim	Püsilill
Taime nimi		
Milline on taime välimus. Joonista		
Kus taime kasvab?		
Millal taime õitseb?		
Kas taime kastetakse?		
Millal taime kastetakse		

3. Loe laused. Märki õige lause X.

- ☐ Toataim kasvab õues.
- ☐ Toataim kasvab toas
- ☐ Püsililled kasvavad toas
- ☐ Püsililled kasvavad õues
- ☐ Püsililli tuuakse tuppa vaasi

Kasutatud materjalid

K. Kruus Daaliad. Varrak 2002

A. Normet. Gladiolid aeda. Maalehe Raamat. 2005

A. Normet. Sibullillede ajatamine. Maalehe Raamat. 2010

A. Paivel. Madalakasvulised sibullilled. Tallinn Valgus. 1974

V. Roost. Toalilled. Maalehe Raamat 2006

S. Savisaar. Eesti sibullille-entsüklopeedia. Varrak. 2004

J. Zaletajeva, A. Toomel. Nartsissid. Tallinn Valgus 19

